

O VLASIMA

Vlasi su romanofonska, bilingvistička etnička zajednica koja živi izmešana sa Srbima na prostoru istočne Srbije. Etničke granice čine reke Morava na zapadu i Dunav na severu, planina Rtanj na jugu i bugarska granica na istoku. Ne zna se tačno koliko ih ima, jer se na popisima većinom izjašnjavaju za Srbe. Procenjuje se, međutim, da ih može biti između 300 i 400.000, od čega se oko 100.000 već duže vreme nalazi na radu u inostranstvu. Veći gradovi na ovom području su Negotin, Zaječar, Bor, Majdanpek, Kučevo i Požarevac.

Teritorija koju danas naseljavaju Vlasi u zapadnim delovima je planinska, pogodna za stočarstvo, a u istočnim – naročito oko Negotina i Zaječara – ravničarska, pogodna za zemljoradnju. To su istovremeno bile i osnovne grane tradicionalne privrede Vlaha koje su oblikovale dva prepoznatljiva etnička idioma: *Vlahe Carane*, zemljoradnike i *Vlahe Ungurjane*, stočare, planince. Na osnovu različitih ekonomija, nastale su razlike među njima i u oblasti duhovne kulture. Kao i kod drugih naroda, i ovde su stočari, planinci, zadržali arhaične običaje i verovanja, ali uz istovremenu otvorenost za nove oblike materijalne kulture koje donosi savremena civilizacija. Tako se kod *Ungurjana* danas može videti dvospratna luksuzna kuća, sa ugrađenim liftom, i očuvan praindoevropski običaj otkopavanja pokojnika na 40 dana posle smrti; mobilni telefon i šamanističko padanje u trans radi komunikacije sa pokojnicima; internet i strasno verovanje u magijsku moć gatanja, vračanja, proricanja sudbine; satelitska antena i praznik kada se ljubavnici, jureći jedno drugo oko rascvetane voćke, zavetuju na vernost za celu narednu godinu, i zariču da vezu neće prekinuti čak i ako supružnici saznaju za nju ...

Vlasi govore arhaičnim romanskim dijalektima koji su nastali iz govornog latinskog jezika, zaostalog na Balkanu posle raspada Rimskog carstva. Na jednom od ovih dijalekata nastao je književni jezik današnje Rumunije, države koja se formirala severno od Dunava kao amalgam romanizovane a kasnije delom i poslovenjene dako-getske kulture. Zbog jezičke sličnosti, kao i zbog pograničnog odnosa koji je vekovima omogućavao neprestano kretanje stanovništva sa jedne na drugu stranu – Rumunija smatra Vlahe delom svog etničkog bića, dok oni za sebe drže da su autohtoni i specifični. Novija istraživanja su, međutim, otkrila da je u prvoj polovini XVIII veka jedan, za tadašnje prilike, veliki broj seljaka, izbegao sa prostora današnje Rumunije i naselio gotovo opustele krajeve severo-istočne Srbije.

Taj recentni sloj, pomešan sa proređenim starosedecima, kroz svakodnevnu društvenu, političku i kulturnu interakciju sa Srbima i njihovom državom, dao je završni pečat ukupnom izgledu etničke grupe, koju danas pod nazivom Vlasi srećemo u ovom delu Balkana.

Paun Es Durić, etnolog
Majdanpek, 6. juna 2004. godine